

В.П.Пішак, В.Ф.Мислицький, С.С.Ткачук

БІОЕТИКА В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Буковинська державна медична академія, м. Чернівці

Резюме. У статті розглянуто важливі принципи раціонального планування і проведення експериментальних досліджень - експериментів на живих біологічних об'єктах під час навчального процесу у вищих медичних навчальних закладах.

Висвітлені основні напрямки вирішення актуальних проблем біоетики.

Ключові слова: біоетика, навчальний процес, біологічні об'єкти.

Минуле століття ознаменоване видатними досягненнями в галузі біології і медицині. Нові відкриття викликали винятковий інтерес широкої громадськості до генетики, клітинної біології, генної фармакології, молекулярної імунології. Розпочато використання тотипотентних (ембріональних) клітин для вирощування диференційованих тканин, окремих органів з метою трансплантації. Зроблені перші кроки клінічного застосування поліпотентних (кістковом'язових) клітин, зокрема стовбурових.

Нові технології висунули на перший план проблеми біоетики. Клонування тварин, спроби клонування людини викликають у суспільстві не тільки райдушні мрії, просто цікавість, але і певну стурбованість. Це знаходить своє віддзеркалення і в середовищі студентів-медиків. Залишається відкритим питання проведення фізіологічних експериментів на тваринах, дотримання етичних норм при виконанні наукових спостережень. Як узгодити доцільність виконання того чи іншого експерименту з навчальною метою на практичному занятті? Гуманне ставлення експериментатора-викладача до експериментального живого об'єкта передбачає обов'язковість знеболення процедури, намагання якомога менше завдати страждань тварині під час виконання навчальної мети. За тридцятирічний період викладання медичної біології, нормальної і патологічної фізіології під час практичних занять проведено не одну сотню дослідів на різних тваринах: собаки, кролики, морські свинки, щури, миші, жаби, птахи та ін.

У цілому ряді випадків такі навчальні експериментальні демонстрації були необхідними, – демонстрація розвитку клінічної смерті, вплив фармакологічних засобів на функціональну діяльність органів і систем, дія на організм гіпербарії, гіпоксемії, гіпертермії та ін. І за певних обставин показові досліди не завжди виконувалися під наркозом, оскільки останній запобігав відтворенню реальних подій, фізіологічної реакції тварини. І тут виникає протиріччя. З одного боку - важливо показати перебіг тих чи інших функцій, розвиток стадійності клінічної смерті, а з іншого - така організація фізіологічного експерименту – абсолютне порушення етики щодо піддослідної тварини. Така жорстка спрямованість експерименту негативно впливає на студентську аудиторію. І навіть за обставин, коли вони не висловлюють вголос свого протесту щодо досліду. Ми повинні усвідомлювати собі справу, – чи доцільно виконувати таке жорстоке експериментальне втручання (звичайно, багаторазове в різній студентській аудиторії)? Зважаючи на технічні можливості сьогодення (відеофільми та ін.), варто чітко визначити межу необхідного і відкинути проведення експериментальних втручань, які можна змодельовати, переглянути кіно- або відеострічку. Це особливо важливо за необхідності умертвляти велику кількість тварин. З метою етичного ставлення до тварин, виховання у студентів гуманного відношення до живих об'єктів ми призупинили проведення розтинів земноводних (жаби) на практичних заняттях з медичної біології. На лекціях впродовж декількох років не демонструються гострі досліди на собаках, коли студент у великій аудиторній залі не в змозі спостерігати весь хід експерименту.

Гострі протиріччя між вимогами біоетики й експериментального спостереження можуть бути усунуті розширенням використання демонстраційної техніки. І тут особлива роль центрального методичного кабінету МОЗ України і Міносвіти та науки України щодо організації створення відповідних відеофільмів. З іншого боку, за умов проведення вкрай необхідних експериментальних дослідів вони ма-

ють виконуватися з усуненням больового впливу на організм тварини, згідно з правилами і рекомендаціями з біоетики. Викладач вищої медичної школи має дотримуватися абсолютно гуманного ставлення до проведення біологічних та фізіологічних експериментів під час навчального процесу. У навчальних програмах з медико-біологічних дисциплін мають бути чітко сформульовані основні принципи організації експерименту під час проведення практичних і лабораторних занять з дотриманням правил біоетики.

Література. 1. Лопухин Ю.М. Биоэтика в России // Вестн. РАН. – 2001. – Т.71, № 9. – С.771-783. 2. Этический кодекс для медико-биологических исследований. Декларация, принятая в Хельсинки в 1976 г. // Хроника Всемирн. Организации Здравоохран. – 1977. – Т.37, № 1. – С.18-32. 3. Balt – LASA X Conference. Bioethics. Laboratory animals in research and education // Baltic J. of Laboratory Animal Science. – 2000. – V.10. – P.137-251.

BIOETHICS IN THE TEACHING PROCESS AT HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

V.P.Pishak, V.F.Mysliskyi, S.S.Tkachuk

Abstract. The paper considers important principles of rational planning and carrying out experimental studies of trials on live biological objects during the educational process at higher medical schools. The basic trends of solving the topical problems of bioethics have been highlighted.

Key words: bioethics, teaching process, biological objects.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsy)

Надійшла до редакції 21.10.2002 року